

Justitiedepartementet

Yttrande över betänkandet Anonyma vittnen (SOU 2023:67)

JU2023/02432

Örebro tingsrätt har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Anonyma vittnen. Inledningsvis har tingsrätten inget att invända mot materialet i betänkandet och de överväganden som gjorts. Tingsrätten ställer sig dock tveksam till förslaget utifrån synpunkterna nedan.

- Tingsrätten anser att ett minimistraff om minst två års fängelse är avsevärt för lågt satt och kommer att omfatta brottslighet av minde allvarlig natur.
- Rätten som dömer i målet ska enligt förslaget inte ha någon vetskap om vittnets identitet. Detta innebär att någon värdering av vittnets uppgifter utifrån relation till parterna eller liknande inte kan göras. I utredningen nämns flertalet gånger att bevisvärdet av vittnesmålet aldrig kan vara högre än vad formerna för förhöret medger. Utifrån att tingsrätten inte har någon vetskap om vem vittnet är, och i vissa fall varken kan se vittnet, eller höra vittnets verkliga röst, bedömer tingsrätten att bevisvärdet av vittnesmålet kommer att vara ytterst begränsat, eller ens ha något bevisvärde alls. Om vittnets röst ska förvrängas och personen dessutom ska iföras förklädning saknas enligt tingsrätten helt skäl för varför vittnet ska uppträda via videolänk. Det hade i en sådan situation varit lika bra eller dåligt med ett telefonförhör, med förvrängd röst.
- Tingsrätten konstaterar att det i andra länder förekommer lösningar där rätten har vetskap om vittnets identitet och att så även vore önskvärd i Sverige om ett system med anonyma vittnen ska införas.

- De krav som ställs för att ett vittne ska få vittna anonymt är högt ställda, vilket tingsrätten i för sig håller med om. Det kommer dock innebära, som konstateras i utredningen, att bestämmelsen kommer vara tillämplig mycket sällan. Med beaktande av detta och den inskränkning som ett anonymt vittnesmål har på den misstänktes/tilltalades möjlighet att försvara sig, rätt att ta del i den information som finns avseende de misstankar som föreligger mot denne samt den negativa påverkan på kontradiktionsprincipen ifrågasätter tingsrätten om fördelarna uppvägar nackdelarna att införa en ordning som tillåter anonyma vittnen.
- Det framkommer inte av den föreslagna lagstiftningen att det ska vara olika domare som beslutar om anonymitet vid sammanträde och som håller i huvudförhandling och dömer i målet. Vidare framkommer det inte vilka personer som faktiskt ska ha vetskap om vittnets identitet.
- Det framkommer inte av lagstiftningen vem som ska besluta om utlämnande av handlingar som eventuellt behöver sekretessmarkeras med beaktande av att vittnets identitet kommer att förekomma i dessa dokument.
- En ansökan om att ett vittne ska höras anonymt ska enligt utredningen fattas så tidigt som möjligt i processen. Tingsrätten anser att de bedömningar som den domare som ska besluta om anonymitet ska göra kommer att vara svåra med beaktande av man troligtvis kommer ha knapphändig information vad avser gärningen, eventuell rubricering, straffvärde och liknande i ett sådant skede. Det förefaller därför svårt att kunna fatta beslut om anonymitet tidigt under processens gång.
- Ett anonymt vittne ska enligt utredningen få vägra yttra sig om uppgifter som kan avslöja dennes identitet. Den som åberopat vittnet ska tillse att sådana frågor inte ställs. Vid de tillfällen då åklagaren åberopat vittnet är åklagaren den enda person i rättsalen som har vetskap om vittnets identitet. Tingsrätten ställer sig frågande till en sådan ordning eftersom åklagaren på detta sätt har möjlighet att styra processen avseende vilka frågor som kan och får ställas till vittnet. Den modell som finns i våra nordiska grannländer förefaller lämpligare eftersom det anonyma vittnet inte är anonymt för rätten och den tilltalades försvarare. Det sistnämnda innebär att

processen och vilka frågor som får ställas inte begränsas och att det är domaren och inte en part som är ansvarig.

- Enligt utredningen ska ett anonymt vittne avlägga ed. Någon utredning avseende hur anonymitet ska bibehållas när tingsrätten tar ställning till om personen är skyldig att vittna eller inte förekommer inte. Det är inte heller tydligt om det är domaren som beslutar om anonymitet som ska ta ställning till detta vid sammanträdet eller om den bedömningen ska göra vid huvudförhandling. Vidare framkommer inte hur anonymitet ska bibehållas när rätten efterfrågar om person som inte är skyldig att vittna vill vittna eller inte, samt tar ställning till om ett sådant vittne ska avlägga ed. Ett avläggande av ed eller inte kommer alldeles oavsett att avslöja om det finns en relation mellan vittnet och den tilltalade. Om det anonyma vittnet ska avlägga ed eller inte måste det därför äga rum utom huvudförhandling eller utan att parterna är närvarande i rättssalen.
- Av utredningen framkommer att även ett anonymt vittne kan dömas för mened. Någon utredning om hur en sådan process skulle genomföras med en anonym part har inte framförts. Till bilden hör dessutom att det dessvärre inte ovanligt att de av den tilltalade åberopade vittnena har svårt att hålla sig till sanningen. Om dessa dessutom är anonyma kommer bevisvärdet vara obefintligt.
- Den bedömning som rätten ska göra vid huvudförhandling om ytterligare skydd för vittnets identitet behövs förefaller mycket svår utan att veta om identiteten på vittnet. Hur en sådan bedömning ska göras behöver förtydligas.
- Enligt utredningen ska ett anonymt vittnesmål som inte tillåts som bevisning inte få åberopas i rättegången. Tingsrätten ställer sig då frågan om denna person är undantagen från vittnesplikten för det fall någon part åberopar vittnet men inte anonymt? Och om ett sådant vittne inte undantas från vittnesplikten konstaterar tingsrätten att ett vittne som lovats anonymitet kommer att vara pliktig att avlägga vittnesmål utan att vara anonym.

Sammantaget anser tingsrätten att utredningen måste kompletteras med förtydliganden och överväganden avseende lämpligheten med införande av anonyma vittnet i enlighet med förslaget innan ett sådan lagstiftning införs.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Lars-Gunnar Lundh,
chefsrådmannen Marinette Gustafsson samt rådmännen Helen Persson och
Robert Ingemarsson, efter föredragning av tingsfiskalen Hanna Eriksson
Wänström.

Lars-Gunnar Lundh

Marinette Gustafsson

Helen Persson

Robert Ingemarsson

/Hanna Eriksson Wänström